

Anna Rudyk

O afektonimach w języku polskim i rosyjskim

Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica Rossica 9, 89-98

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Rudyk

Uniwersytet Rzeszowski (Polska)

O AFEKTONIMACH W JĘZYKU POLSKIM I ROSYJSKIM

Zwroty adresatywne to ważny składnik dialogu, gdyż oprócz tego, że zawierają informację, do kogo zwraca się mówiący, wyrażają też jego stosunek do rozmówcy, uwarunkowany przez różne czynniki – począwszy od hierarchii wiekowej i społecznej, kończąc na stanie emocjonalnym osoby mówiącej czy też stopniu jej kultury osobistej (Скобликова 2009: 280). Kazimierz Ożóg wymienia dodatkowe funkcje zwrotów adresatywnych: apelatywną, fatyczną, pragmatyczną i ekspresywną (Ożóg 1990: 62–62).

Adresatywy nie są nośnikami treści, a specyficznym sposobem wskazywania adresata wypowiedzi. A zatem ich funkcją jest ustanowienie kontaktu z rozmówcą, co pozwala nam odnieść omawiane zagadnienie do dziedziny szeroko pojmowanej grzeczności językowej. W roli zwrotów adresatywnych występują najczęściej imiona własne osób, nazwy członków rodziny, ról społecznych, zawodów. Ale z semantycznego punktu widzenia mogą to być również nazwy przedmiotów nieożywionych czy zwierząt (Розенталь, Голуб, Теленкова 2002: 368–369; Галкина-Федорук, Горшкова, Шанский 2009: 143–144; Czapiga 2008).

Spośród form adresatywnych można wyróżnić tzw. *afektonimy*, czyli przezwiska, jakimi obdarzamy bliskie osoby: partnerów życiowych, członków rodziny oraz przyjaciół (Bańko, Zygmunt 2011: 6). W niniejszym szkicu poddamy analizie afektonimy polskie i rosyjskie, których źródłem jest badanie ankietowe przeprowadzone wśród studentów I roku studiów drugiego stopnia filologii rosyjskiej na Uniwersytecie Rzeszowskim.

Zadanie ankietowanych polegało na wymienieniu:

- 1) Afektonimów polskich, które znają / których używają i
- 2) Afektonimów rosyjskich, które znają / których używają.

W celu przybliżenia pojęcia na każdej ankiecie znalazły się następujące definicje:

„Afektonimy to intymne przezwiska, jakimi ludzie obdarzają swoich partnerów życiowych, członków rodziny oraz bliskich przyjaciół (M. Bańko, A. Zygmunt, *Czułe słówka. Słownik afektonimów*, Warszawa 2011, s. 6)”;

„Afektonimy są to apelatywa występujące w postaci wyrazów lub zwrotów stosowanych najczęściej [...] w stosunkach między małżonkami, narzeczonymi, kochankami oraz w relacji rodzice – dzieci. (J. Perlin, M. Milewska, *Afektonimy w języku polskim, francuskim, hiszpańskim i niderlandzkim. Analiza morfologiczna i semantyczna*, „Język a kultura”, t. 14, Wrocław 2000, s. 165)”.

Definicje te zostały przeczytane, objaśnione, zilustrowane przykładami *skarbie, kochanie* w celu upewnienia się, że ankietowani poprawnie interpretują termin.

Łącznie z 23 ankiet zebrano 351 polskich leksemów, które można pogrupować wg następujących kategorii znaczeniowych:

1. Nazwy zwierząt: *biedny źuczek 1, foczko 1, gazelko 1, kiciu 1, kociaku 2, koteczku 5, kotenienku 1, kotek 2, kotku 12, kotuniu 2, króliczku 2, myszko 10, niedźwiadku 1, pajęczku 1, papużka nierozłączka 1, papużko 1, pszczołka 1, ptaszyno 1, robaczku 4, ropuszko 1, rybeńko 2, rybko 1, tygrysku 2, zajączku 1, żabeńko 1, żabciu 2, żabko 6*;
2. Nazwy roślin: *buraczku 1, kartofelku 1, kasztanek 1, kwiatuszku 11*;
3. Nazwy części ciała człowieka i zwierząt: *dzióbeczek 9, dziubek 2, dziubie 1, dziubku 4, dziubus 1, mordko 1, pysiaczku 2, pysiu 2, pyszczku 1, serce 2, serdeńko 3, serducho 1, serduszko 6*;
4. Nazwy produktów spożywczych i ich pozostałości oraz smaków: *cukiereczku 2, korniszonku 1, kruszynko 1, okruszku 1, pączusiu 3, słodziak 1*;
5. Nazwy członków rodziny oraz ich derywaty: *babciuniu 1, brachu 1, braciszku 2, córcia 1, córeczko 1, córuniu 1, dziecinko 2, dziecko 1, mamciu 2, mamitka 1, mamuniek 1, mamuniu 1, mamusiu 4, mamus 2, mateńko 2, matulu 1, mężusiu 2, mążus 1, siostrzyczko 1, syneczku 1, synku 1, synusiu 1, tatynku 1, tatko 1, tatk 3, tatulku 1, tatyniu 1, tatusiu 3, żonka 1, żonko 2*;
6. Nazwy związane z fizjonomią osób: *maleńka 2, maleństwo 3, mała / mały 5, piękna 1, przystojniaczku 1, przystojniaku 1, ślicznotko 1*;
7. Nazwy związane z zachowaniem, cechami charakteru itp.: *tajzo 1, łobuziaku 1, pieszczochu 1, wariacie 1*;
8. Nazwy ‘czegoś cennego’ i wyrazy im pokrewne: *moje wszystko 1, mój drogi (moja droga) 1, najdroższy 2, perelka 1, perelko 5, skarbie 18, skarbula 1, złotko 3*;
9. Nazwy ciał niebieskich: *gwiazdka 2, gwiazdeczko 1, słoneczko 10, słonko 1, słońce 12*;
10. Nazwy wskazujące na uczucie żywione przez mówiącego: *kochana 1, kochanie 20, luba 1, miłości 1, miły (miła) 1, mój miły (moja miła) 1*;
11. Nazwy postaci, istot mitycznych, bohaterów bajek itp.: *anioleczek 1, anioleczku 1, aniołek 1, aniołku 6, misiaczku 4, misiak 2, misia 1, misio 2, misiu 12, misiu kolorowy 1, smoku 1, duszko 1*;
12. Nazwy monarchów i arystokratów: *królowno 1, królowo 1, księżniczko 1*;
13. Nazwy wskazujące na zależności wiekowe: *junior 1, młody (młoda) 3, starszy 1, stary 1*;
14. Nazwy o zabarwieniu pejoratywnym: *drabie 1, pierdoło 1, pierdoło ruska 1, pieronku 1, złomie 1*;

15. Nazwy małych dzieci: *bobasku 1, bąbel 1, bąbelku 1, bejbe 2, dzidzia 1, dzi-dziusi 1, szkrabie 2, niunia 6, niunio 1, niuniek 2, niuniuś 1, niuńka 1*;
16. Nazwy o niejasnej motywacji, neologizmy: *ditku 1, dzibdziuś 1, dziuba 2, farfocelku 1, jopku 1, kielbo 1, kiziu 1, lubko 1, mikanku 1, nuna 1, nunusia 1, nusia 2, psiapsiółka 2*.

Należy w tym miejscu podkreślić, że prezentowana klasyfikacja została przygotowana w oparciu o nasze własne odczucia, poszczególne leksemy mogą być postrzegane jako motywowane w odmienny sposób, natomiast taki właśnie podział wydaje się nam celowy ze względu na możliwość prezentacji bogactwa nawiązań materiału językowego do rzeczywistości pozajęzykowej.

Zebrane na podstawie ankiety afektonimy rosyjskie stanowią grupę mniej liczną (88 przykładów). Niewielka ilość leksemów wiąże się z poziomem znajomości języka rosyjskiego osób ankietowanych. Obecnie nauka języka rozpoczyna się od podstaw na I roku studiów pierwszego stopnia, a zatem można założyć, że większość respondentów była w trakcie czwartego roku nauki. Afektonimy jako wyrazy oddające emocjonalne ustosunkowanie się do rozmówcy często należą do leksyki potocznej, przypuszczalnym źródłem ich znajomości w przypadku ankietowanych jest własna aktywność, obejmująca lekturę, korzystanie z mediów czy różne formy kontaktu z nosicielami języka. Ankiety przeprowadzone wśród Polaków i Rosjan mogłyby wskazać na systemowe podobieństwa i różnice w zakresie afektonimów, natomiast zebrany materiał rosyjski zdecydowaliśmy się podzielić na następujące grupy:

1. Nazwy zwierząt: *кошка 2*;
2. Nazwy roślin: *цветочек 2*;
3. Nazwy części ciała człowieka i zwierząt: *серденько 1, сердечко 3, сердце 4, сердце моё 3*;
4. Nazwy produktów spożywczych i ich pozostałości oraz smaków: *конфетка 1, крошка 1, сладкая 1*;
5. Nazwy członków rodziny oraz ich derywaty: *бабушка 1, брат ты мой дорогой 1, доченька 1, мамочка 1, ребёнок 1, родная 1*;
6. Nazwy związane z fizjonomią osób: *красавец 1, красавица 2, маленькая 1, прекрасная 1*;
7. Nazwy związane z zachowaniem, cechami charakteru itp.: *великолепная 1, добрый мальи 1*;
8. Nazwy 'czegoś cennego' i wyrazy im pokrewne: *дорогая 1, драгоценная 1, моя дорогая 4, жизнь моя 1*;
9. Nazwy ciał niebieskich: *звезда моя 3, моё солнце 2, солнце 9, солнышко 2, солнышко 4*;
10. Nazwy wskazujące na uczucie żywione przez mówiącego: *любимая (любимый) 12, любимый мой 2, любовь моей жизни 1, любовь моя 1, моя любимая 3, моя любовь 3, моя милая 3, моя радость 1, счастье 1*;

11. *Nazwy postaci, istot mitycznych, bohaterów bajek itp.: зайка І, мишка І, чыдеcmо І.*¹

Zanim przystąpimy do krótkiego omówienia poszczególnych kategorii, przyjrzyjmy się tabeli, która porządkuje zebrany materiał, począwszy od grup najliczniej reprezentowanych przez łączną ilość przykładów w obydwu językach.

Tabela 1. Udział poszczególnych kategorii semantycznych w zebranych materiale

Kategoria znaczeniowa	Ilość przykładów polskich	Ilość przykładów rosyjskich	Ilość w zebranych materiale
Nazwy zwierząt	65 (18,5%)	2 (2,3%)	67 (15,3%)
Nazwy wskazujące na uczucie żywione przez mówiącego	25 (7,1%)	27 (30,7%)	52 (11,8%)
Nazwy członków rodziny oraz ich derywaty	44 (12,5%)	6 (6,8%)	50 (11,4%)
Nazwy części ciała człowieka i zwierząt	35 (10%)	11 (12,5%)	46 (10,5%)
Nazwy ciał niebieskich	26 (7,4%)	20 (22,7%)	46 (10,5%)
Nazwy 'czegoś cennego' i wyrazy im pokrewne	32 (9,1%)	7 (7,9%)	39 (8,9%)
Nazwy postaci, istot mitycznych, bohaterów bajek itp.	33 (9,4%)	3 (3,4%)	36 (8,2%)
Nazwy małych dzieci	20 (5,7%)	–	20 (4,5%)
Nazwy związane z fizjonomią osób	14 (4%)	5 (5,7%)	19 (4,3%)
Nazwy o niejasnej motywacji, neologizmy	16 (4,6%)	–	16 (3,6%)
Nazwy roślin	14 (4%)	2 (2,3%)	16 (3,6%)
Nazwy produktów spożywczych i ich pozostałości oraz smaków	9 (2,6%)	3 (3,4%)	12 (2,8%)
Nazwy związane z zachowaniem, cechami charakteru itp.	4 (1,1%)	2 (2,3%)	6 (1,4%)
Nazwy wskazujące na zależności wiekowe	6 (1,7%)	–	6 (1,4%)
Nazwy o zabarwieniu pejoratywnym	5 (1,4%)	–	5 (1,1%)
Nazwy monarchów i arystokratów	3 (0,9%)	–	3 (0,7%)
Razem	351 (100%)	88 (100%)	439 (100%)

Najliczniej reprezentowana w zebranych materiale jest kategoria *nazwy zwierząt*, w której dominują leksemy oznaczające kota (dość duża różnorodność w języku polskim, jeden leksem rosyjski). Według Mirosława Bańki i Agnieszki Zygmunt zwroty *kotku*, *kociaku* itp. odnoszone są częściej do kobiet, które „budzą sympatię dzięki skojarzeniom z urodą i zachowaniem kota – jego gibkością, zwinnością, miękkim futerkiem”, choć większość tych form jest gramatycznie rodzaju męskiego (Bańko, Zygmunt 2011: 46). Wszystkie leksemy w tej grupie to zdrobnienia sufiksalne.

¹ Zachowano pisownię oryginalną.

Kolejną pod względem liczebności kategorię tworzą wyrazy odnoszące się do uczuć, jakie żywi mówiący, emocji, jakie odczuwa. Wśród „stanów” tych możemy wyróżnić:

- miłość (kochanie) / sympatia / любовь, na co wskazują następujące afektonimy: *kochana, kochanie, luba, miłości, miły, miła, mój miły, moja miła, любимая, любимый, любимый мой, любовь моей жизни, любовь моя, моя любимая, моя любовь, моя милая*;
- radość: *моя радость*;
- szczęście: *счастье*.

Dość licznie w obydwu językach występują leksemy oznaczające członków rodziny. Zazwyczaj są to zdrobnienia, które często wyrażają stosunek uczuciowy i tym samym stają się spieszczzeniami (Polański 1999: 103), ale odnotowano też formy augmentatywne (por. *brachu*), które nie świadczą wcale o negatywnym ustosunkowaniu się mówiącego, lecz mają raczej żartobliwy charakter i wskazują na łączącą rozmówców zażyłość.

Częścią ciała, której derywaty najczęściej występują jako afektonimy, jest serce, co wydaje się oczywiste ze względu na konotacje z uczuciem miłości, którego ono jest symbolem. „Serce symbolizuje miłość, miłość niebiańską i ziemską, wzruszenie, uczucie, dobroć, niewinność, szczerłość, uprzejmość, ochoczość, życzliwość, pomoc, współczucie, miłosierdzie, przyjaźń, oddanie, szcudrość; zgodę, radę; życie, siłę żywotną [...]” (Kopaliński 1990: 371). W zebranych materiale rosyjskim brak nazw należących do innej rodziny wyrazów niż *сердце*. Pozostałe leksemy polskie nawiązują do twarzy czy też ust, a przez to mogą wywoływać skojarzenia z pocałunkiem, jako wyrazem bliskości (por.: *dzióbeczku, dziubek, dziubie, dziubku, dziubuś, mordko, pysiaczku, pysiu*). Uwagę zwraca pewna nieścisłość ortograficzna, której wyjaśnienie znajdujemy w słowniku afektonimów: „Samo bogactwo form – z których każda w dodatku bywa pisana przez ó – pokazuje, jak potrzebne to czułe słówko. [...] Etymolodzy twierdzą jednak, że *dziubek* od dawnego *dziubać* ‘uderzać czymś ostrym, kłuć’ – nie jest wcale spokrewniony z dziobem, a więc i z dzióbkiem” (Bańko, Zygmunt 2011: 30).

W zebranych materiale wyróżniono leksemy będące nazwami ciał niebieskich oraz ich derywaty. Widoczna jest pewna równoległość w obydwu językach, polegająca na obecności jedynie słów z rodziny *gwiazda / звезда i słońce / солнце*.

Kolejną kategorię tworzą wyrazy o znaczeniu ‘coś cennego’, wśród których można dodatkowo wyróżnić:

- zdrobnienia nazw klejnotów, szlachetnych kamieni: *perelka, perelko, złotko*;
- wyrażenia z zaimkiem dzierżawczym *mój*: *moje wszystko, mój drogi (moja droga), моя дорогая, жизнь моя*;
- substancywizowane przymiotniki: *najdroższy, дорогая, драгоценная*;
- określenie kosztowności i formy pochodne: skarbie, skarbula.

W obydwu językach wyodrębniono też leksemy nazywające postaci nie-rzeczywiste, np. *smok* ‘skrzydlaty potwór, często o wielu głowach, występujący w bajkach i wierzeniach ludowych’ (Bańko 2000²) czy *мишка* ‘игрушечный медведь’ (Кузнецов 2009³).

W materiale polskim dość pokaźną grupę tworzą leksemy, którymi nazywamy małe dzieci. Por.: ‘Skrabem nazywamy pieszczotliwie lub żartobliwie małe dziecko’ (ISJP). ‘Bąblem możemy nazwać małe dziecko. Słowo używane z sympatią lub żartobliwie’ (ISJP) – prymarne znaczenie tego leksemu to jednak ‘pęcherz na skórze’ (ISJP), z kolei *bobasek* to typowa nazwa niemowlęcia. Obco brzmiące *bejbe* można potraktować jako odpowiednik rodzimego *dzieciaku*, używane przez osoby, które chcą się wyrażać nowocześnie (Bańko, Zygmunt 2011: 12).

Nazwy związane z fizjonomią osób mają zabarwienie pozytywne. Odnoszą się do pożądanых cech wyglądu (*piękna, przystojniaczku, ślicznotko, красавец, красавица, прекрасная*) lub parametru neutralnego, jakim jest wzrost (*maleńka, maleństwo, mały, mała, маленькая*). Co prawda te ostatnie mogą niekiedy brzmieć lekceważąco, ale pamiętajmy, że rozpatrujemy je teraz jako afektonimy, a w takim użyciu nie będą nacechowane wyniosłością czy zuchwałością.

Kolejnej pod względem liczebności grupy nie udało się objąć nadrzędną kategorią; znajdziemy tu neologizmy, a znaczenie części leksemów nie jest oczywiste. O ile dla *psiapsióły* (augmentatywna forma psiapsiółki, a ‘psiapsiółka jakiejś kobiety to jej zaufana przyjaciółka. Słowo żartobliwe’ (ISJP)) znajdujemy logiczną motywację, o tyle niejasne jest pochodzenie słowa *nunusia*, które jednak dzięki samej zdrobniałej formie brzmi pieszczotliwie. *Farfole* to ‘kawałki lub strzępy czegoś, zwykle porzucane gdzieś lub zwisające’ (ISJP) – derywowany od *farfocla farfocelek* brzmi miło ze względu na zdrobniałą formę, dlatego nie został zaliczony do leksemów o pejoratywnym zabarwieniu. Wiele wątpliwości wzbudza forma *kielbo*, która może mieć związek ze słowem *kielb* ‘mała ryba o wydłużonym ciele, żyjąca w rzekach i jeziorach, chętnie łowiona przez wędkarzy’ (ISJP). Innym skojarzeniem jest wyraz *kielbasa*, ale można też szukać dalszych powiązań, na przykład z powiedzeniem *mieć kielbie we łbie*, używanym w stosunku do osób lekkomyślnych lub nieodpowiedzialnych.

Nazwy roślin w żadnym z języków nie posiadają zbyt licznej reprezentacji – widać, że świat zwierzęcy dominuje w zakresie afektonimów nad określeniami z zakresu flory. Wśród polskich afektonimów można wyróżnić podkategorie *warzywa (buraczku, kartofelku)*.

Kolejną kategorię określono jako *Nazwy produktów spożywczych i ich pozostałości oraz smaków*. Z wyjątkiem jednego przykładu (*korniszonku*), wszystko kojarzy się ze smakiem słodkim, słodczyą, która w przeciwieństwie do goryczy

² Skrót ISJP.

³ Skrót K.

budzi zdecydowanie pozytywne konotacje. Zaliczono tu również wyrazy *kru-szynko, okruszku, крошка*, które naszym zdaniem w prymarnym znaczeniu wiążą się z resztkami pożywienia (por. *Хлебные крошки. Крошки пирога. С утра даже крошки во рту не было. Хлеба в доме нет ни крошки*) (K).

Wśród określeń nawiązujących do cech charakteru (oczywiście, mówiąc bardzo ogólnie) można wyodrębnić leksemy, które mają nacechowanie wyrażenie negatywne (*łajzo*) lub negatywne jedynie pozornie (*łobuziak, wariacie*). Por.: „Tajemnicą poliszynela jest, że wiele kobiet ma słabość do niegrzecznych chłopców” – czytamy o łobuziak (Bańko, Zygmunt 2011: 56); „*Wariacie* mówi kobieta do mężczyzny, który miewa szalone pomysły. Mężczyzna wariat to antidotum na rutynę i prozę życia. Z takim wariatem można poszaleć, bo szalona miłość to taka, o której wszyscy kiedyś marzą” (Bańko, Zygmunt 2011: 114). W materiale rosyjskim odnotowano jedynie przykłady wskazujące na cechy pozytywne (*великодушная, добрый мальчик*).

Wśród zebranych polskich afektonimów wyróżniono kategorię słów, wskazujących na zależności wiekowe, z których tylko jedno jest rzeczownikiem (*junior* ‘młodszy wiekiem członek rodziny’ (ISJP), pozostałe zaś – to przymiotniki w stopniu równym (*młody / młoda, stary*) lub wyższym (*starszy*).

Ciekawy jest fakt stosowania w roli afektonimów leksemów o znaczeniu pejoratywnym. Por.: ‘Drabem nazywamy rosłego mężczyznę, budzącego strach i odrazę. Słowo potoczne, używane z dezaprobatą i pogardliwie’ (ISJP); ‘Pierdołą nazywa się starego i niedołążnego mężczyznę, mówiącego głupstwa. Słowo bardzo potoczne, dla wielu osób wulgarne, obraźliwe’ (ISJP); ‘Mówimy, że ktoś nadaje się tylko na złom, jeśli jest stary i nie ma z niego pożytku. Słowo potoczne i nieuprzejme’ (ISJP). Tego rodzaju apelatywa należy poddać analizie w konkretnych sytuacjach użycia, gdyż ogólne konotacje są zdecydowanie negatywne. Ów *drab* może budzić niemiłe skojarzenia, lecz jednocześnie nawiązuje do siły, atletycznej budowy mężczyzny, która jest przedmiotem podziwu, a słowo *pierdoła* wypowiedziane z pewną dozą czułości w głosie może np. być oznaką pobłażliwości w stosunku do bliskiej nam osoby, która nie wykazuje się zbytnim sprytem czy zwinnością. Tego rodzaju leksemy można też potraktować jako element swoistego droczenia się, urozmaicenia dialogu poprzez wprowadzenie pewnego rodzaju słownej przekory.

Ostatnia wyróżniona przez nas kategoria to *Nazwy monarchów i arystokratów*. Co ciekawe, w obrębie tej grupy odnotowano jedynie określenia kobiet (*królowno, królowo, księżniczko*). Wniosek z tego, że warto byłoby się przyjrzeć większej ilości podobnych ankiet, by móc jednoznacznie stwierdzić, czy pewien rodzaj szacunku i pokory, wyrażany przez tego rodzaju leksemy, jest postawą charakterystyczną jedynie dla mężczyzn.

Zakończywszy krótki przegląd poszczególnych kategorii semantycznych badanych afektonimów, warto zwrócić uwagę na ich zróżnicowanie morfologiczne. Ilustruje to poniższa tabela.

Tabela 2. Zróżnicowanie morfologiczne zebranych afektonimów

Postać morfologiczna afektonimu	Język polski	% zebranego materiału polskiego	Język rosyjski	% zebranego materiału rosyjskiego
Rzeczownik	142	86	20	50
przymiotnik (imiesłów przymiotnikowy)	9	5,5	8	20
zaimek dzierżawczy (<i>mój / мой</i>) + forma imienna	5	3	12	30
przymiotnik + rzeczownik	9	5,5	–	–
Razem	165	100	40	100

W tym miejscu należy dodać, iż dane z tabeli dotyczą form afektonimów, jakie odnotowano w materiale źródłowym, natomiast nie brano pod uwagę ilości wystąpienia poszczególnych przykładów. Analizy tak niewielkiego materiału nie można uznać za podstawę dla wyciągnięcia normatywnych wniosków, jednak dane z tabeli pozwalają sformułować pewne zależności dotyczące zebranej grupy leksemów. Otóż w obydwu językach w roli afektonimów najczęściej występują rzeczowniki, jednak różnica w układzie procentowym jest dość wyraźna: rzeczowniki stanowią 86% materiału polskiego, w materiale rosyjskim jest to zaledwie połowa. Podczas gdy jedynie w 5,5% polskich afektonimów zostało wyrażonych przymiotnikiem, w rosyjskim jest to 20%. Jednak największa rozbieżność dotyczy wyrażen złożonych z zaimka dzierżawczego i formy imiennej, frekwencja tego typu adresatywów jest w zebranym materiale rosyjskim dziesięciokrotnie wyższa niż w polskim.

Mimo różnicy w systemie przypadków w obydwu językach, polegającej na obecności wołacza, służącego wyrażaniu form adresatywnych w języku polskim, aż 65 ze 165 odnotowanych afektonimów polskich ma formę mianownika (w sytuacjach, gdy formy mianownika i wołacza pokrywały się, zostały one potraktowane jako wołacz, por.: *M. kto? co? słonko; W. O, słonko!*).

Na koniec warto jeszcze wskazać afektonimy o największej frekwencji w zebranym materiale. W języku polskim są to: *kochanie* (20 przykładów), *skarbie* (18), *kotku* (12), *misiu* (12), natomiast w rosyjskim *любимый / любимая* (12) i *сердце* (4). Duża ilość leksemów *kochanie* i *skarbie* może wynikać z faktu, że zostały one użyte w celu egzemplifikacji przy objaśnianiu przedmiotu ankiety.

Przeprowadzone badanie miało charakter wstępny, orientacyjny. Ciekawy problem badawczy mogą stanowić bardziej szczegółowe zagadnienia. Do takich zaliczymy zróżnicowanie stosowanych afektonimów ze względu na wiek, płeć, rodzaj i stopień bliskości, pochodzenie zarówno osób mówiących, jak i tych, do których kierowane są adresatywy, wśród nosicieli obydwu języków oraz osób uczących się. Istotne zdaje się także wyróżnienie leksemów, które chcemy usłyszeć oraz tych, które mimo pozytywnego nacechowania są przez nas nielubiane. A zatem celowym zdaje się przeprowadzenie bardziej szczegółowych ankiet wśród nosicieli obydwu języków, które posłużą jako podstawa do sformułowania normatywnych wniosków.

Ciekawych konkluzji może dostarczyć również badanie w planie trójjęzycznym, np. polsko-rosyjsko-angielskim, gdyż afektonimy polskie i rosyjskie to głównie zdrobnienia sufiksalne, natomiast w języku angielskim deminutywność wyrażana jest najczęściej środkami analitycznymi (Polański 1999: 103). Nie tylko badania ankietowe, ale również współczesne teksty literackie – szczególnie dwu- czy trójteksty mogą stać się bogatym źródłem materiału faktograficznego.

Nie ulega wątpliwości, że kwestia afektonimów w języku poszczególnych grup społecznych, wiekowych, przedstawicieli różnych płci czy środowisk zarówno w języku polskim, jak i w rosyjskim wymaga kompleksowych badań, które pozwolą na wzbogacenie opracowań leksykograficznych oraz zapełnią lukę w aktualnym stanie wiedzy językoznawczej. W celu zebrania w pełni wartościowego materiału do badania porównawczego należałoby przeprowadzić ankiety wśród Polaków i Rosjan, wyróżnić zwroty stosowane w relacjach partnerskich, kierowane do dzieci i rodziców. Niniejszy szkic miał na celu jedynie zasygnalizowanie problemu, gdyż tak niewielka ilość ankiet wypełnionych przez osoby słabo znające język rosyjski nie jest w stanie stworzyć pełnego obrazu form adresatywnych kierowanych do bliskich osób.

BIBLIOGRAFIA

- Галкина-Федорук Е. М., Горшкова К. В., Шанский Н. М. (2009), *Современный русский язык. Синтаксис*, Москва.
- Большой толковый словарь русского языка (2009), ред. С. А. Кузнецов, www.gramota.ru
- Розенталь Д. Э., Голуб И. В., Теленкова М. А. (2002), *Современный русский язык*, Москва.
- Скобликова Е. С. (2009), *Современный русский язык. Синтаксис простого предложения*, Москва.
- Bańko M. (red.) (2000), *Inny słownik języka polskiego*, Warszawa.
- Bańko M., Zygmunt A. (2011), *Czule słówka. Słownik afektonimów*, Warszawa.
- Czapiga A. (2008), *Antroponimiczne metafory odzwierzęce w języku polskim, rosyjskim i angielskim*, Rzeszów.
- Kopaliński W. (1990), *Słownik symboli*, Warszawa.
- Ożóg K. (1990), *Zwroty grzecznościowe współczesnej polszczyzny mówionej*, Kraków.
- Polański K. (red.) (1999), *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Wrocław.

Anna Rudyk

ON AFFECTONYMES IN THE POLISH AND RUSSIAN LANGUAGES

(Summary)

The term affectonyms denotes the words or expressions used in intimate situations, usually between lovers and in the relationships between parents and their children. In this article the author deals with the analysis of the Polish and Russian affectonyms collected in the questionnaire carried out among the first-year MA students of Russian Studies at the University of Rzeszow.

The gathered affectonyms are divided into a few semantic groups, e.g. names of animals, plants, heavenly bodies and names of food products. The following forms occur most frequently in the Polish material: *kochanie*, *skarbie*, *kotku*, *misiu*, whereas in Russian they include – *любимый* / *любимая* and *сердце*. Indicating the problem is the purpose of the article as the small amount of questionnaire forms filled in by the students whose knowledge of Russian is poor. Poorly being good at Russian does not allow to create of a full account of affectonyms.